

ROBERT ROCK:

Journalistens dilemma

Journalisten befinner sig i ett dilemma när han skall bedöma inlägg från vetenskapsmän, skriver ledarskribenten i Svenska Dagbladet, Robert Rock. Han saknar ofta fackkunskaper och specialisterna har ibland svårt att uttrycka sig så att vem som helst kan förstå. Journalisthögskolorna har också missuppfattat sin roll; journalisten skall spegla samhället och samtiden, inte forma dem.

När jag läste artiklarna om akademiker-
nas roll i samhällsdebatten av professo-
rerna Torgny Segerstedt och Per Stjern-
quist erinrade jag mig en debatt för
många år sedan i Nationalekonomiska
föreningen i Stockholm.

I panelen satt finansminister Sträng
omgiven av två framstående national-
ekonomer, som – inte oväntat – hade
olika uppfattningar om de ekonomiska
problem som diskuterades.

Det föranledde Gunnar Sträng att av-
lossa följande replik.

– Här sitter, sade han, på min ena
sida en ekonomie doktor, som anser att
vi bör sänka räntan. På min andra sitter
en professor i nationalekonomi, som an-
ser att vi bör höja den. Vad skall en
enkel finansminister egentligen göra?

En journalist, som med ledning av de
nämnda inläggen i Svensk Tidskrift nr
9–10/1982 skall bedöma publicerings-
värdet i av akademiker skrivna bidrag
befinner sig i en liknande situation. Ty
medan Torgny Segerstedt beklagar
”massmediamänniskornas” ringa upp-
skattning av akademisk sakkunskap, så
konstaterar Per Stjernquist, att den ve-
tenskapliga objektiviteten har en begrän-
sad räckvidd.

”I själva verket”, skriver han, ”spelar
subjektiva värderingar och dolda poli-
tiska intressen in i forskarnas val av pro-
blem och även av perspektiv i vilka ana-
lyserna insätts”.

Journalistens dilemma

Dessa skiljaktiga värderingar hos två
framstående akademiska företrädare
speglar något av det dilemma, som en
redigerande eller intervjuande journalist

ofta befinner sig i. Han är ju inte professor och kan omöjligt vara expert på alla de frågor som varje dag strömmar genom en tidnings redaktion.

Han måste dessutom oftast göra sina värderingar och fatta sina beslut under stor brådska. Han kan sällan, som akademikern, fundera i lugn och ro i sin kammare utan sitter vid ett skrivbord på vilket högar av oredigerade manus ständigt tränger på.

Han kan lyssna på den som sitter till vänster och den som sitter till höger. Men han måste själv göra den slutliga värderingen och bestämma om och i vilken form en artikel eller nyhet skall publiceras.

I en liknande situation befinner sig reportern, när han skall referera ett föredrag eller en debatt. Dylika äger som bekant oftast rum ganska sent på kvällen. Journalisten måste under ett par tre timmar lyssna och göra anteckningar för att sedan på kanske en halvtimme återge debatten på ett oftast snålt tilltaget spaltutrymme.

Han måste, samtidigt som han skriver, göra en värdering av vad som var viktigast i texten en komplicerad akademisk debatt. Det är mänskligt att alla debatttagarna kanske inte blir nöjda, när de dagen efter läser referatet i sin tidning. Var och en tycker ju i regel att just hans inlägg är viktigast.

Det ingår dessutom i det journalistiska jobbet, att en del snärtiga repliker och lustiga episoder kanske får företräde på bekostnad av en utförligare sakbeskrivning.

Torgny Segerstedt ironiserar över det i sin artikel. Men jag vet av lång erfarenhet att det ökar artikelns läsvärde. Fler

människor läser den, vilket rimligen borde ligga i både tidningens och föredragshållarens eller debatttagarnas intresse.

Avsaknaden av fackkunskap

Torgny Segerstedt har rätt, när han hävdar att journalisterna ofta saknar fackkunskap om det ämne eller den fråga de ålagts att skriva om eller redigera. Den bristen måste ersättas med allmänbildning, intuition och receptivitet, som är de viktigaste av de egenskaper en journalist bör besitta.

Men Segerstedt gör sig skyldig till en polemisk – jag höll på att skriva akademisk – förenkling, när han skriver att det för pressen är "ett axiom" att professorers åsikter är värdelösa, att detta är orsaken till att journalisterna "inte lyssnar" på dem samt att den "moderne" reportern "är oförmögen att följa ett teoretiskt resonemang".

Segerstedt är definitivt ute på villospår när han påstår att journalisten ofta "roar sig" med att försöka sätta den intervjuade på det hala, att göra honom osäker och få honom att motsäga sig. "Vad han verkligen vill ha sagt är av underordnad betydelse", heter det i artikeln.

Den journalistiska verkligheten, sådan jag upplevt den under 40 år, är annorlunda. Det är i själva verket ofta en svår uppgift att göra en intervju, inte minst med akademiker eller andra specialister – ibland kallade fackidioter.

De är ofta helt uppfyllda av och fixerade vid sin specialitet, och har svårt att förstå, att den intervjuade eller redigerande journalisten inte har samma kunskapsunderlag. De har därför ofta svårt

att uttrycka sig på ett för en neutral lyssnare begripligt sätt. Det gäller också, när de håller föredrag.

Jag skulle tro att detta är en vanligare orsak till att en intervju eller ett referat blir dåligt än att journalisten medvetet skulle skriva felaktigt.

Dessutom förekommer det inte sällan, att en intervjuad person blir förskräckt, när han får se det han sagt omsatt i skrift och försett med rubrik. I det läget kan det vara bekvämt att skylla på journalisten och tidningen.

När jag en gång i världen arbetade på en tidning i Småland fanns det i staden en polismästare, som konsekvent tillämpade den metoden. Han ville gärna bli intervjuad om kontroversiella lokala frågor. Men han ville lika gärna skylla ifrån sig på "blaskan", när han väl väckt den förargelse han innerst inne njöt av att ställa till med.

Överflöd av material

Jag tror inte att ett eventuellt forskningsprojekt – som ju är något annat än ett polemiskt inlägg – skulle visa, att det bland journalisterna i olika medier skulle finnas någon speciell animositet mot akademiker och deras inlägg. De bedöms i regel efter ungefär samma mall som andra artiklar: journalisten försöker efter bästa förmåga göra en värdering av kvaliteten och allmänt läsintresse.

Ibland håller artiklarna inte måttet – det är inte självklart att man kan skriva därför att man förvärvat en akademisk grad – i andra fall måste de refuseras av utrymmesskäl. Även i den situationen måste redaktören göra en subjektiv värdering. Det är ju fysiskt omöjligt att pu-

blicera alla manus, som inflyter till en daglig tidning. Det är riktigare att beklaga detta fenomen än att skylla det på journalisterna.

Det är också beklagligt, att föredrag och debatter – bla i riksdagen – numera inte refereras lika ofta och utförligt som förr i tiden. Men det beror i viss utsträckning på rent praktiska skäl.

Tidningarnas pressläggning blir allt tidigare och det material som konkurrerar om spaltutrymmet allt rikligare. Bla har läsarnas intresse för utrikesfrågor och näringslivets händelser ökat starkt under mina år som journalist.

Däremot har utrymmet på insändaravdelningarna snarare ökat än minskat. Det är fel, att som Per Stjernquist indirekt gör i sin artikel, nedvärdera den spalten. Den har tvärtom ett mycket högt läsvärde.

Journalistens roll

Torgny Segerstedt har slutligen rätt, när han hävdar att en del journalister – det gäller dock långt ifrån alla – är så fixerade vid en ideologisk uppfattning och en drift att sprida ett eget "budskap", att objektiviteten kommer i skymundan. Den läggningen kan också påverka det urval journalisten – som jag visat i det föregående – måste göra i nästan alla arbetssituationer. Pressens "makt" ligger med andra ord lika mycket i vad som *inte* skrivs som i det som skrivs.

Men denna beklagliga tendens beror paradoxalt nog i inte ringa utsträckning på – den akademiska utbildningen vid de historiskt sett relativt unga journalisthögskolorna.

Vid dessa skolor bibringas de blivande

journalisterna, vid sidan av den rena faktaundervisningen, nämligen en föreställning om sin yrkesroll, som stämmer illa med den verklighet de så småningom hamnar i.

Det kan sedan ta många år på redaktionen att lära dem, att en daglig tidnings främsta uppgift på nyhetsplats är att spegla samhället och samtiden, inte att

forma dem. I den bilden ingår självfallet också den akademiska världen.

Själva kultur- och samhällsdebatten måste av utrymmesskäl till stor del förläggas till de många utmärkta tidskrifter, som finns här i landet. Akademikerna kan göra en viktig insats genom att medverka i dem och hjälpa till att hålla dem på en hög nivå.